

Klimat- och näringslivsdepartementet
Rättssekretariat 2

Yttrande över Miljöstraffrättsutredningens betänkande, SOU 2025:14 – En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem

Inställning

Umeå tingsrätt har gått igenom Miljöstraffrättsutredningens betänkande (SOU 2025:14). Tingsrätten har i yttrandet lagt tyngdpunkten på hur Umeå tingsrätt berörs och påverkas av utredningens förslag.

Tingsrätten bedömer att utredningen är väl genomarbetad och tillstyrker överlag utredningens förslag och överväganden. Tingsrätten lämnar dock följande synpunkter på delar av förslagen.

Sanktionsväxling

Tingsrätten är i huvudsak positiv till en sanktionsväxling där vissa brott avkriminaliseras och i stället blir föremål för administrativa åtgärder i form av till exempel miljöstraffsavgifter. Detta borde kunna bidra till en mer effektiv hantering av dessa överträdelser och ge utrymme för Polismyndigheten att fokusera på de allvarligare miljöbrotten.

Med anledning av utökade möjligheten att utdöma miljöstraffsavgifter i fler fall ser dock tingsrätten en risk för en stor målökning hos mark- och miljödomstolarna för det fall att miljöstraffsavgifter överklagas. Tingsrätten ser inte motsvarande minskning av antalet miljöbrott. Umeå tingsrätt är dels en allmän domstol, dels en mark- och miljödomstol. Det kan konstateras att Umeå tingsrätt under de senaste åren har haft ytterst få miljöbrottsmål. Förslaget borde därmed leda till en avsevärd ökning av antalet mål hos Umeå tingsrätt i stort. Detta borde rimligen gälla för Sveriges domstolar som helhet. Att utvärdera och överväga en ökning av anslagen till Sveriges domstolar framöver är därför viktigt.

Vandelsprövning

Tingsrätten välkomnar förslaget om en utökad och skärpt vandelsprövning vid ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet och anser att förslagen och bedömningarna i grund och botten är bra. Tingsrätten ser positivt på att en vandelsprövning även ska göras vid anmälningsskyldig miljöfarlig verksamhet.

Utifrån tingsrättens erfarenhet förekommer problem kopplade till den enskildes lämplighet i minst lika stor omfattning på anmälningspliktiga verksamheter som på större tillståndspliktiga verksamheter.

Tingsrätten gör när det gäller utformningen av förslaget följande överväganden.

Förslaget kan leda till svåra gränsdragningar för prövningsmyndigheter att bedöma om sökanden har visat skötsamhet i ekonomiska angelägenheter och i övrigt är lämplig att bedriva miljöfarlig verksamhet. Att kunna ta in tillräckligt med uppgifter utan att tynga målet och därmed orsaka en förlängd handläggningstid är någonting som kan komma att vara svårhanterat. En prövningsmyndighet kan i det här fallen vara antingen domstolar, länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer och kommuner.

Enligt tingsrätten bör den nuvarande ordningen behållas, vilket innebär att den sökande som huvudregel ger in allt underlag för domstolens prövning. Tingsrätten delar visserligen utredningens bedömning att en kontroll av belastningsregister bör göras i vandelsprövningen. Däremot bedömer tingsrätten att sökanden bör ge in utdraget, vilket får anses ligga i linje med den nuvarande ordningen om att sökanden ger in underlaget för prövningen. Utredningen framhåller vidare att en integritetsaspekt talar för att domstolen ska hämta in belastningsregistret. Tingsrätten delar inte den bedömningen eftersom uppgifterna i belastningsregistret kommer att kommuniceras under handläggningen av målet och på så sätt få spridning. Den föreslagna ordningen med att domstolen hämtar in belastningsregistret kommer därför inte till rätta med den integritetsaspekt som utredningen lyfter fram.

När det gäller de brott som ska ligga till grund för vandelsprövningen finns det en risk för att förslaget med obligatoriska bestämmelser leder till orimliga resultat i tillståndsprövningen. Exempelvis torde förslaget innebära att en enstaka förekomst i belastningsregistret avseende ett mindre allvarligt brott leder till att ansökan vägras även om sökanden i övrigt är lämplig. Å andra sidan skulle vissa synnerligen grov brottslighet inte ha denna effekt. Tingsrätten föreslår därför att bestämmelserna ges en fakultativ utformning. Avgränsningen till de brott som kan leda till att tillstånd ska vägras bör även ses över eftersom även andra brott än de föreslagna kan vara relevanta vid vandelsprövningen.

Även om tingsrätten välkomnar en ordning med en skärpt vandelsprövning bör det framhållas att förslagen innebär en tillkommande arbetsuppgift samt leda till en viss ökning av handläggningstiderna hos prövningsmyndigheterna.

Miljöstraffrättslag

När det gäller förslaget om att bryta ut kapitel 29 i miljöbalken till en separat miljöstraffrättslag framstår den bakomliggande bedömningen som välgrundad. Tingsrätten har ingen erinran mot förslaget.

Övrigt

Vad gäller utredningens förslag att ge kommunala nämnder möjligheten att överlämna enskilda ärenden till en länsstyrelse för handläggning vill tingsrätten här påminna om Promemorian Tillsyn och kontroll inom miljöbalkens område

KN 2025/00591 som varit ute på remiss innan sommaren. I den föreslås att enskilda tillsynsobjekt ska kunna överlåtas från kommuner till länsstyrelser. Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt tillstyrkte förslaget i den remissen rörande möjligheten för en kommun att lämna över ett helt tillsynsobjekt till länsstyrelsen.

Tingsrättens uppfattning är fortfarande att det är bra med en möjlighet för kommuner att lämna över enskilda tillsynsobjekt till länsstyrelserna. Tingsrätten anser dock inte att det ska vara möjligt att lämna över enstaka ärenden. För det fall att en kommun lämnar över ett enskilt ärende men i övrigt behåller tillsynen över tillsynsobjektet ger detta upphov till en risk för oklarheter och missförstånd. Förslaget medför att en verksamhetsutövare kan ha olika tillsynsmyndigheter för olika ärenden som rör deras verksamhet. Detta är något som inte brukar uppskattas av verksamhetsutövarna. Det kan också leda till olika bedömningar i snarlika ärenden. Utöver detta måste avgiftsfrågan ses över ytterligare.

En kommunal tillsynsmyndighet har ofta årsavgifter för sina tillsynsobjekt. Att länsstyrelsen ska få ta ut en avgift för det fall att de tar över ett ärende är viktigt. Dock kvarstår frågan hur det ska regleras i förhållande till en kommunal tillsynsavgiften så att inte verksamhetsutövaren får betala extra för att ett mål handläggs av länsstyrelsen i stället för av kommunen.

Precis som utredningen påpekat så går inte avgiften som länsstyrelsen ta till den enskilda länsstyrelsen. För att ett sådant här system ska fungera anser domstolen att detta bör lösas och att de specifika länsstyrelserna själva får förfoga över tillsynsavgiften direkt.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Mikael Forsgren i samråd med chefsrådmännen Katarina Brodin och Anne Lillieroth, rådmannen Magnus Bygdemark (föredragande) och tekniska rådet Åsa Engman Ölund (föredragande).

Mikael Forsgren